

LATVIJAS VALSTS PREZIDENTS

Rīgā

2023. gada 7. novembrī

Nr. 262

Saeimas Prezidijam

Par likumprojektu "Grozījumi Izglītības likumā"

Izglītības sistēmas reforma, mācību satura reforma, skolu tīkla reforma un citi ar izglītības procesu saistīti jautājumi pēdējos gados vairākkārt ir bijuši gan atbildīgās Izglītības un zinātnes ministrijas, gan Saeimas darba kārtībā.

Tomēr ne mazāk svarīgi ir atcerēties, ka izglītības ieguves process nav iedomājams bez pedagogu, skolēnu un viņu vecāku cieņpilnas attieksmes vienam pret otru un konstruktīvas sadarbības.

Fiziskai un emocionālai drošībai izglītības iestādē ir jābūt prioritātei, bez kuras nav iedomājams kvalitatīvs izglītības process. Izglītības iestādē tiesības justies droši ir gan pedagogiem, gan skolēniem, gan pārējam izglītības iestādes personālam.

Uzskatu, ka likumdevējam ir jārikojas, lai Izglītības likumā iekļautu skaidru regulējumu gadījumiem, kad pastāv pamatotas bažas par vardarbības draudiem vai par citiem nozīmīgiem drošības riskiem izglītības iestādē, ko var radīt bīstamas vielas un priekšmeti, kas, iespējams, atrodas izglītojamā rīcībā. Šādu gadījumu nepieļaušanai vai savlaicīgai novēršanai ierosinu likumā iekļaut nepārprotamu regulējumu, kas izglītības iestādes vadītājam piešķir tiesības

pārmeklēt izglītojamā personīgās mantas. Likumdevējam, balansējot izglītības iestāžu tiesības rīkoties un izglītojamo tiesības paļauties uz saprātīgu savu tiesību un interešu aizsardzību, ir jāatrod samērīgs līdzsvars, kas nepieļautu patvaļu ne no vienas puses.

Bērnu izglītības iegūšana nav tikai pašu bērnu un izglītības iestāžu jautājums. Vecāku atbildība turpinās arī laikā, kamēr bērns atrodas izglītības iestādē. Jau šobrīd Izglītības likumā ir iekļauts regulējums, kas noteic vecāku pienākumu informēt izglītības iestādes vadītāju par bērna veselības stāvokli un jebkādiem citiem apstākļiem, kas var ietekmēt izglītības programmas apguvi un tajā iesaistītās personas. Tomēr praksē ir gadījumi, kad vecāki nav snieguši minēto informāciju izglītības iestādei, un šādas informācijas nesniegšana ir būtiski ietekmējusi izglītības programmas apguvi un tajā iesaistītās personas.

Diemžēl secinu, ka Izglītības likumā iekļautais vecāku pienākums sniegt izglītības iestādei būtisku informāciju par bērnu ne vienmēr tiek pildīts. Tādēļ ierosinu ar likumu par administratīvo pārkāpumu izglītības jomā atzīt arī vecāku rīcību, nesniedzot normatīvajos aktos noteikto informāciju izglītības iestādei.

Ņemot vērā iepriekš minēto, saskaņā ar Latvijas Republikas Satversmes 65. pantu pagodinos Jums nosūtīt izskatīšanai likumprojektu "Grozījumi Izglītības likumā".

Pielikumā:

1. Likumprojekts uz vienas lapas,
2. Likumprojekta anotācija uz piecām lapām.

Cieņā

Valsts prezidents

Edgars Rinkēvičs

Likumprojekts "Grozījumi Izglītības likumā"

Izdarīt Izglītības likumā (Latvijas Republikas Saeimas un Ministru Kabineta Ziņotājs, 1998, 24. nr.; 1999, 17., 24. nr.; 2000, 12. nr.; 2001, 12., 16., 21. nr.; 2004, 5. nr.; 2007, 3. nr.; 2009, 1., 2., 14. nr.; Latvijas Vēstnesis, 2009, 196. nr.; 2010, 47., 205. nr.; 2011, 202. nr.; 2012, 54., 108., 190. nr.; 2013, 142. nr.; 2014, 257. nr.; 2015, 127., 242. nr.; 2016, 100., 241. nr.; 2017, 152., 242. nr.; 2018, 65., 196. nr.; 2019, 67., 75., 118., 240. nr.; 2020, 102., 174.B, 224., 240.A nr.; 2021, 73.A, 75. nr.; 2022, 144., 187., 197., 211.A nr.; 2023, 120.A nr.; 2023, 201 nr.) šādus grozījumus:

1. Izteikt 30. panta 3⁶ daļu šādā redakcijā:

“(3⁶) Izglītības iestādes vadītājam ir pienākums izvērtēt saņemto informāciju par vardarbību pret izglītības procesa īstenošanā iesaistīto personu, informēt izglītības iestādes dibinātāju un risināt situāciju izglītības iestādē. Gadījumos, kad ir pamatotas aizdomas par vardarbības draudiem vai par to, ka pie izglītojamā atrodas aizliegtas vai bīstamas vielas vai priekšmeti, kas var apdraudēt izglītības procesa īstenošanā iesaistīto personu dzīvību vai veselību, izglītības iestādes vadītājam ir tiesības pārbaudīt izglītojamā personīgās mantas viņa klātbūtnē, neaizskarot izglītojamā cieņu. Šādā pārbaudē pieaicina vismaz divus pedagogus. Par pārbaudes faktu un rezultātiem izglītības iestādes vadītājs nekavējoties informē izglītojamā vecākus (personas, kas realizē aizgādību). Pārbaudes laikā atrastās izglītības iestādē aizliegtās vielas vai priekšmetus, kuru aprīte nav aizliegta, nodod izglītojamā vecākiem (personām, kas realizē aizgādību). Par citu izglītības iestādē aizliegtu vielu vai priekšmetu atrašanu, kuru aprīte ir aizliegta, nekavējoties tiek informēta Valsts policija.”

2. Papildināt likumu ar 66.¹ pantu šādā redakcijā:

“66.¹ pants. Informācijas nesniegšana izglītības iestādei

Par normatīvajos aktos noteiktās informācijas apzinātu nesniegšanu izglītības iestādei piemēro naudas sodu no divdesmit līdz simt četrdesmit naudas soda vienībām.”

3. Papildināt likuma 68. panta otro daļu aiz vārdiem “par šā likuma” ar vārdiem “66.¹ pantā un”.

Valsts prezidents

 Edgars Rinkēvičs

Likumprojekta
“Grozījumi Izglītības likumā”
anotācija

1. Kādēļ likums ir vajadzīgs

Likumprojekts nepieciešams, lai pilnveidotu tiesisko regulējumu divās jomās. Pirmkārt, lai nepārprotami noteiktu izglītības iestādes tiesības gadījumos, kad pastāv pamatotas bažas par vardarbības draudiem vai par citiem nozīmīgiem drošības riskiem, pārmeklēt izglītojamā personīgās mantas. Otrkārt, lai noteiktu sekas, proti, administratīvo sodu, ja apzināti netiek izpildīts likumā noteiktais pienākums sniegt informāciju izglītības iestādei un tas ir būtiski ietekmējis izglītības programmas apguvi un tajā iesaistītās personas.

Augstas izglītības kvalitātes un radošas pieejas mācību procesam pamatā ir savstarpēja cieņa un sadarbība starp skolotājiem un skolēniem. Izglītības iestādē tiesības justies droši ir gan skolotājiem, gan skolēniem, gan pārējam izglītības iestādes personālam.

Likumdevējs un izpildvara jau ir rīkojušies, lai ar normatīviem instrumentiem veicinātu drošību skolās un novērstu vardarbību. 2022. gadā ir pieņemti grozījumi Izglītības likumā, uzliekot pienākumu pedagogu tiesību aizsardzībā iesaistīties izglītības iestādes dibinātājam un vadītājam, kā arī papildinot izglītojamo un vecāku pienākumus. Izglītības likuma 58. pantā nepārprotami noteikts vecāku pienākums informēt izglītības iestādes vadītāju par bērna veselības stāvokli un jebkādiem citiem apstākļiem, kas var ietekmēt izglītības programmas apguvi un tajā iesaistītās personas.

Pēdējā laikā visu Latviju ir satricinājuši vairāki gadījumi, kad šķietami drošā vidē – izglītības iestādē – ir norisinājušies konflikti, kuros ir cietuši gan bērni, gan pieaugušie. Šādu situāciju cēlonis ir bijis gan tas, ka izglītojamais izglītības iestādē ir ienesis bīstamus priekšmetus, gan tas, kad nav notikusi pienācīga sadarbība starp izglītojamā vecākiem un izglītības iestādi, kā rezultātā izglītības iestādes rīcībā nav bijusi visa nepieciešamā informācija, lai nodrošinātu izglītojamā veselības stāvoklim atbilstošu izglītības procesa īstenošanas veidu. Kaut arī pašreiz normatīvie akti jau abas minētās jomas regulē, tomēr faktiskās situācijas norāda uz to, ka nepieciešams precīzāks tiesiskais regulējums, kas novērstu šaubas par regulējuma saturu un atvieglotu tā piemērošanu.

Izglītības likuma 33. panta 8. punktā noteikts, ka izglītojamajam ir tiesības uz dzīvībai un veselībai drošiem apstākļiem izglītības iestādē un tās organizētajos pasākumos. Izglītības likuma 54. pantā ir noteikti izglītojamā pienākumi ievērot izglītības iestādes nolikumu vai Satversmi un iekšējos normatīvos aktus, tajā skaitā iekšējās kārtības noteikumus un ar savu rīcību nediskreditēt izglītības iestādi, nepieļaut emocionālu un fizisku vardarbību, neapdraudēt savu un citu personu veselību, drošību un dzīvību.

Primāri par bērnu drošību un veselību izglītības iestādē ir atbildīgs tās vadītājs. Izglītības iestādes vadītājs ir atbildīgs arī par to, lai izglītības iestādē būtu izstrādāti un tiktu ievēroti izglītības iestādes iekšējās kārtības un drošības noteikumi, kuros citastarp tiek ietverts konkrēts regulējums drošības nodrošināšanai izglītības iestādē.

Viens no izglītības iestādes vadītāja pienākumiem ir nodrošināt izglītojamo drošību izglītības iestādē un tās organizētajos vai atbalstītajos pasākumos, tai skaitā gadījumos, ja izglītojamais apdraud savu vai citu personu drošību, veselību un dzīvību. Ministru kabineta 2023. gada 22. augusta noteikumi Nr. 474 "Kārtība, kādā nodrošināma izglītojamo profilaktiskā veselības aprūpe, pirmā palīdzība un drošība izglītības iestādēs un to organizētajos pasākumos" noteic, ka izglītības iestādes vadītājs nodrošina izglītojamo drošību izglītības iestādē un tās organizētajos vai atbalstītajos pasākumos, tai skaitā gadījumos, ja izglītojamais apdraud savu vai citu personu drošību, veselību vai dzīvību, nodrošina, lai izglītības iestādē netiktu ienesti un demonstrēti ieroči, munīcija vai speciālie līdzekļi (izņemot Ieroču aprites likumā un citos normatīvajos aktos noteiktos gadījumus, ja tas saistīts ar izglītības programmas īstenošanu, kā arī Nacionālo bruņoto spēku izglītības iestādēs īstenošanās nodarbības), ziņo pašvaldības policijai vai Valsts policijai, pašvaldības sociālajam dienestam, kā arī vecākiem un dibinātājam (izņemot valsts dibinātu izglītības iestādi), ja ir saņemta informācija vai rodas aizdomas, ka izglītojamais iegādājies, ienesis, lietojis, glabājis, izplatījis vai pamudinājis lietot izglītības iestādē, tās teritorijā vai izglītības iestādes organizētajos vai atbalstītajos pasākumos atkarību izraisošas vielas, ieročus, munīciju vai speciālos līdzekļus.

Valsts policija ir izstrādājusi palīgmateriālu drošības izvērtēšanai izglītības iestādē, kurā norādījusi, ka izglītības iestādēm būtu jāveic drošības izvērtējums un iekšējās kārtības noteikumos jānosaka precīza izglītības iestāde personāla rīcība, ja konstatē zādzību, bīstama priekšmeta ienešanu izglītības iestādē, apreibinošu vielu ienešanu izglītības iestādē, apreibinošu vielu ienešanas vai lietošanas gadījumus, kā ja dzird draudus skolēnam vai kādam no personāla (*skat. https://www.vp.gov.lv/sites/vp/files/content/dokumenti/vp_paligmaterials_web.pdf*).

Tiesiskajam regulējumam ir jābūt taisnīgam, līdzsvarotam un atbilstošam izglītojamo labākajām interesēm. Nav šaubu, ka vardarbības un citu drošības risku

nepieļaušana ir visu izglītojamo labākajās interesēs, tādēļ jānovērš jebkādas šaubas par izglītības iestāžu tiesībām rīkoties nekavējoties rīkoties, ja rodas pamatotas aizdomas par iespējamiem drošības apdraudējumiem. Taču šobrīd pastāv viedokļu atšķirības par to, vai izglītības iestādēm gadījumos, kad ir pamatotas aizdomas par vardarbības draudiem vai par to, ka pie izglītojamā atrodas aizliegtas vai bīstamas vielas vai priekšmeti, kas var apdraudēt izglītības procesa īstenošanā iesaistīto personu dzīvību vai veselību, ir tiesības pārmeklēt izglītojamā personīgās mantas, lai kļiedētu bažas par riskiem vai šos riskus novērstu.

Jāuzsver, ka izglītojamā mantu pārmeklēšana ir uzskatāma par iejaukšanos tiesībās uz privātās dzīves neaizskaramību, kas garantētas Satversmes 96. pantā. Taču šīs tiesības nav absolūtas, tām atbilstoši Satversmes 116. pantam ir pieļaujami ierobežojumi likumā paredzētajos gadījumos, lai aizsargātu vairākas būtiskas intereses. Satversmes tiesa ir uzsvērusi, ka lai normu, kurā noteikts personas pamattiesību ierobežojums, atzītu par atbilstošu Satversmei, ir jāpārlicinās, ka ierobežojums atbilst visiem pamattiesību ierobežojuma konstitucionalitātes testa kritērijiem. Ierobežojumam jābūt noteiktam ar likumu svarīgu interešu – leģitīma mērķa labad, piemēram, lai aizsargātu citu cilvēku tiesības, demokrātisko valsts iekārtu, sabiedrības drošību, labklājību un tikumību (*skat. Satversmes tiesas 202. gada 27. decembra sprieduma lietā Nr. 2010-38-01 11. punktu*).

Piedāvātie grozījumi Izglītības likumā kalpotu kā nepārprotams likumisks pamats nepieciešamības gadījumā ierobežot tiesības, tādējādi izpildot Satversmes tiesas judikatūrā definēto pirmo kritēriju pamattiesību ierobežojuma attaisnojamības vērtējumā, proti, vai ierobežojums ir noteikts ar likumu.

Savukārt šī pamattiesību ierobežojuma leģitīmais mērķis ir citu cilvēku tiesību aizsardzība.

Likumdevējam, balansējot izglītības iestāžu tiesības rīkoties un izglītojamo tiesības paļauties uz saprātīgu savu tiesību un interešu aizsardzību, ir jāatrod samērīgs līdzsvars, kas nepieļautu patvaļu ne no vienas puses. Tādēļ piedāvātajos grozījumos noteikts, ka izglītojamā pamattiesību ierobežojums ir pieļaujams tikai tad, ja pastāv pamatotas aizdomas par vardarbības draudiem vai risku izglītības procesa īstenošanā iesaistīto personu dzīvībai vai veselībai. Proti, lai nepieļautu patvaļīgu un ļaunprātīgu normā piešķirto tiesību izmantošanu, izglītojamā mantu pārmeklēšana ir pieļaujama tad, ja izglītības iestādes rīcībā ticama informācija par normā minētajiem riskiem, kas tūlītēji jānovērš, piemēram, liedzot izglītojamam iespēju izmantot līdzpaņemtās bīstamās vielas vai priekšmetus. Tādējādi normā paredzētais pamattiesību ierobežojums ir uzskatāms par piemērotu leģitīmā mērķa – citu personu dzīvības un veselības apdraudējuma novēršanai – sasniegšanai, ir nepieciešams un atbilstošs, jo ar personīgo mantu apskati izglītojamā tiesībām nodarītais kaitējums ir nesalīdzināmi mazāks par labumu, ko iegūst sabiedrība, kļiedējot bažas par apdraudējuma esamību vai apdraudējuma novēršanu. Uz

samērīguma nodrošināšanu ir vērsta arī piedāvātajā normā iekļautā norāde par nepieciešamību respektēt izglītojamā cieņu, kas izpaustos, piemēram, mantu pārmeklēšanā bez normā neminēto personu klātbūtnes, lai tādējādi pēc iespējas samazinātu izglītojamā tiesībām nodarīto kaitējumu.

Izglītības likumā nepārprotami paredzēts vecāku (personu, kas realizē aizgādību) pienākums savlaicīgi sniegt informāciju par bērna veselības stāvokli un jebkādiem citiem apstākļiem, kas var ietekmēt izglītības programmas apguvi un tajā iesaistītās personas. Ja vecāki nepilda tiem uzlikto pienākumu, izglītības iestādēm trūkst būtiskas informācijas par izglītojamo, viņa vajadzībām. Līdz ar to var tikt ne tikai kavēts izglītības process, bet arī iestāties traģiskas sekas. Tādēļ par likumā noteiktā pienākuma nepildīšanu nepieciešams paredzēt arī atbildību.

Izglītības likuma VIII nodaļa, kas regulē administratīvos pārkāpumus izglītības jomā, vairākos pantos jau paredz atbildību par Izglītības likumā noteikto pienākumu nepildīšanu, piemēram, 66. pants un 67.¹ pants, turklāt šajās normās paredzēts salīdzinoši lielāks naudas sods.

2. Kāda var būt likuma ietekme uz sabiedrības un tautsaimniecības attīstību

Tiesiskais regulējums veicinās drošību izglītības iestādēs

3. Kāda var būt likuma ietekme uz valsts budžetu un pašvaldību budžetiem

Likumprojekts šo jomu neskar.

4. Kāda var būt likuma ietekme uz spēkā esošo tiesību normu sistēmu

Likumprojekts atbilst Latvijas Republikas tiesību sistēmai un Latvijas Republikas Satversmei.

5. Kādām Latvijas starptautiskajām saistībām atbilst likumprojekts

Likumprojekts atbilst Eiropas Cilvēka tiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencijas 8. pantam un Starptautiskā pilsonisko un politisko tiesību pakta 17. pantam.

6. Kādas konsultācijas notikušas, sagatavojot likumprojektu

Ir notikušas konsultācijas ar nozares pārstāvjiem.

7. Kā tiks nodrošināta likuma izpilde

Jaunu valsts pārvaldes iestāžu izveidošana nav paredzēta. Likuma izpildi atbilstoši savai kompetencei nodrošinās jau pastāvošās institūcijas.

Valsts prezidents

Edgars Rinkēvičs